

Ranunculus platanifolius: bei «Sztraumyide» *Pyrola uniflora* L., *Geum rivale* L.; auf der «Pelagow» Alpe *Viola biflora* L., *Saxifraga cuneifolia* L. und unter den «Skoku mare» *Clematis alpina*.

Lemna trisulca L. Spec. (ed. 1753) p. 970. SIMONK. Enum. p. 513.

In den seichteren, von *Phragmites communis* L. bewachsenen Stellen des, von dem Dorfe *Vasas-Szt.-Ivány* (Com. Szolnok-Doboka) cca eine Stunde entfernt, in südwestlicher Richtung, gegen das Dorf «*Szek*» gelegenen See's «*Új-tó*» (287 M) (oder «*Szik-tó*») sammelte ich diese Pflanze am 31-ten August des Jahres 1901. Sie kommt dort ziemlich häufig vor.

A herbariumok történetéhez.

Zur Geschichte der Herbare.

— Irta. Alföldi Flatt Károly (Budapest). —

(Befejezés. — Schluss.)

Több példányban készült s eladásra szánt herbariumot legelőször EHRHART Boldizsár memmingeni orvos adott ki 1732-ben. Czinét PRITZEL nem egészen hűen közli. GISEKE Pálnak — LINNÉ tanítványának — birtokomban levő eredeti kézírású feljegyzése szerint az EHRHART-féle herbarium-kiadványak valódi címe ez: «Herbarium Vivum recens collectum, In quo Centuriae Quinque Plantarum Officinalium, A Clarissimis Materiae Medicae Scriptoribus et a Müllero, Hermanno, Samuel Dale et Schroedero recensitarum, Tum et Nonnullarum Sacris Literis, Authoribus Classicis et Oeconomico usu celebrarum (sic!) Singularum magna Diligentia, ut luculentiori Plantarum cognitioni inservire possint, exsiccatarum et Methodo haecenus probatâ, durabilium redditarum, in natura quod vocant, repraesentantur.

Ein in mehreren Exemplaren angelegtes und zum Verkaufe bestimmtes Herbar hat zum ersten Male Balthasar EHRHART, Arzt zu Memmingen im Jahre 1732 herausgegeben. Der Titel wird von PRITZEL nicht ganz treu mitgeteilt. Nach der, in meinem Besitze befindlichen eigenhändigen Aufzeichnung Paul GISEKE's — Schüler LINNÉ's — lautet der Titel der EHRHART'schen Herbar - Ausgabe richtig: «Herbarium Vivum recens collectum, In quo Centuriae Quinque Plantarum Officinalium, A Clarissimis Materiae Medicae Scriptoribus & a Müllero, Hermanno, Samuel Dale & Schroedero recensitarum, Tum & Nonnullarum Sacris Literis, Authoribus Classicis & Oeconomico usu celebrarum (sic!) Singularum magna Diligentia, ut luculentiori Plantarum cognitioni inservire possint, exsiccatarum & Methodo haecenus probatâ, durabilium redditarum, in

Plin. H. N. L. 21. Cap. 1.
Inenarrabilis est florum subtilitatis, quando nulli potest facilius esse loqui, quam Naturae pingere.

Memmingae. 1732.»

A legelső *növénycsere-egyletet*
OPIZ F. M. Csehország kitünő
floristája alapította 1819 január
6-án.⁷⁴⁾

A herbariumok kiváló fontosságáról ma már mindenki meg van győződve. Ma már nemesak azért becsüljük őket, mert *«minden képet, ábrázolást felülmúlnak»*,⁷⁵⁾ hanem sokkal magasabb szempontból. A herbarium az egyes vidékek, megyék, országok, földrészek növényzetének hiteles alapja, bizonyító igazsága a növényeknek, fajoknak s ezek mindenféle tagozatainak igazoló okmányai, tévedéseknek ellenőrzői s fontos biológiai, morfológiai s növénygeografiai kérdések megvilágítói.

A botanika kultusza herbarium nélkül ma már el sem képzelhető. *Ezért* gazdagabbak a tudományos intézetek székhelyén levő herbariumok minden levéltárnál s *ezért* vetélkednek a művelt nemzetek nemes őszinteséggel minél több s minél megbízhatóbb növénycsere-egyletek alapításán. Ezen vetélkedéssel az úgy *nemzet-*

natura quod vocant, repraesentantur.

Plin. H. N. L. 21. Cap. 1.
Inenarrabilis est florum subtilitatis, quando nulli potest facilius esse loqui, quam Naturae pingere.

Memmingae. 1732.»

Der erste *Pflanzen-Tauschverein* wurde durch F. M. OPIZ, dem ausgezeichneten Floristen Böhmens, am 6. Jänner 1819 gegründet.⁷⁴⁾

Von der eminenten Wichtigkeit der Herbare ist heutzutage jedermann überzeugt. Wir schätzen sie heutzutage nicht nur deswegen, weil sie *«jedwede Bilder und Abbildungen übertreffen»*,⁷⁵⁾ sondern aus einem viel höherem Standpunkte. Das Herbar ist das Inventar und das Beweismaterial der Vegetation einzelner Gegenden, Bezirke, Länder und Erdtheile, es enthält die beweisenden Documente, die Grundlagen zur Unterscheidung von Pflanzengattungen, Arten und deren Gliederungen, die Prüfsteine von Behauptungen und Aufklärer wichtiger biologischer, morphologischer und pflanzengeographischer Fragen. Ein Studium der Botanik ohne Herbar in irgend einer Form ist heutzutage nicht mehr denkbar. *Deshalb* sind die, auf den Sitzen der wissenschaftlichen Institute befindlichen Herbare reicher als alle

⁷⁴⁾ P. V. MAIWALD: Die opizische Periode in der floristischen Erforschung Böhmens. — Braunau (1901—1902.), p. 47.

⁷⁵⁾ «Herbarium praestat omni leone, necessarium omni Botanico.» LINNAEUS: Philosophia botanica (1751.), p. 7.

közivé vált, s ez adja azt a legyőzhetetlen erőt, mely a szép-, jó- és igaznak diadalát minden körülmények között biztosítja!

Archive, u. *deshalb* kämpfen die Cultur-Nationen in edlem Wettstreite um den Besitz von verlässlichen Pflanzenmaterial. Durch diesen Wetteifer ist die Sache *international* geworden, und dies liefert jene unbesiegbare Kraft, welche den Sieg des Schönen, Guten und Wahren unter allen Umständen garantiert.

Fontes.

I. Historia Herbariorum.

1. Meyer E. Geschichte der Botanik. (Königsberg) IV. (1857.), pp. 266—273.
2. Kreutzer C. J. Das Herbar. (Wien 1864.), pp. 151—161.
3. Saint-Lager. J. Histoire des Herbiers. Paris 1883.
4. Beck G. Geschichte des Wiener Herbariums. Separ.-Abdr. aus Bot. Centr. bl. Tom. XXXIII—XXXIV. p. 13. Cassel 1888.
5. Camus J. Historique des premiers herbiers. In «Malpighia» IX. 1895. Fasc. VII—VIII., pp. 283—314.
6. Matouschek F. Über alte Herbarien etc. Separ.-Abdr. aus den «Mittheilungen aus dem Vereine der Naturfreunde in Reichenberg». 1901.
7. Saccardo P. A. et Béguinot A. Giacomo PETFIVER e l'invenzione delle *plantae exsiccatae*. Bull. de la soc. bot. Ital. 1901., pp. 244 sequ.

II. Herbaria singulatim.

8. Amatus Lusitanus. (Juan Rodrigo de CASTEL-BRANCO). Enarrationes in Dioscoridem. Venetiis. 1553. — FALCONER.
9. Turner W. A new Herball etc. Kollen. II. 1552. loc. cit. — TURNER, FALCONER, MORGAN.
10. Caesalpini A. De plantis libri XVI. Florentiae. 1583. — Praef. CAESALPINI.
11. Rauwolff L. Aigentliche beschreibung der Raisz etc. Laugingen 1583., loc. cit. — RAUWOLFF, RENAUD.
12. Thal J. Sylva Hercynia. Francof. ad Moen. 1588. p. 5. — THAL.
13. Bauhin C. Prodromos Theatri botanici. Francof. ad Moen. 1620. — Praef. C. BAUHIN.
14. Rolfink W. De vegetabilibus etc. Jenae. 1670. p. 216. — RATZENBERGER.
15. Imperato F. Historia naturale. ed. 2. Venet. 1672. p. 654 sequ. — IMPERATO, FERRO.
16. Tournefort J. P. Isagoge in rem herbariam. In ejusd. Institutiones rei herbariae. Paris. 1700. pp. 39—40, 42—43, 44. — RAUWOLFF, C. BAUHIN, HERNANDEZ.
17. Bumaldus Jo. Antonius. Bibliotheca botanica. Hagae-Comitum. ed. 2, 1740., pp. 26 et 38. — ALDROVANDI.
18. Linné C. Diss. Plantae Martino-BURSERIANAE (Roland MARTIN). Upsaliae, 1745, et in Amoen. acad. I. ed. Holm. 1749. pp. 141—171.
19. Löfling P. Iter Hispanicum (suavecice). Holmiae. 1758. p. 21. — HERNANDEZ.
20. Haller A. Bibliotheca botanica. I. (1771.), p. 254. — RATZENBERGER.
21. Fantuzzi G. Comes. Memorio della vita di Ul. ALDROVANDI, col alcune lettere scelte d'uomini eruditi. Bononiae. 1774.
22. Pulteney R. Geschichte der Botanik... mit besonderer Rücksicht auf England. Leipzig. 1798. pp. 55—56. — FALCONER.

23. **Brochius** G.-B. in *Bibliotheca Italiana*. X. (1818.), p. 203. — **CAESALPINI**.
24. **Hagenbach** Fr. Bemerkungen über das Bauhinische Herbar. — *Flora* (1818.), p. 175.
25. **Bertoloni** A. Memoria sopra l'erbario del **CAESALPINO**. In *Miscell. bot.* IV. opuscoli scientifici di Bologna. III. (1819.), p. 271.
26. **Voigt** F. S. *Lehrbuch der Botanik*. Jena, ed. 2. 1827. p. 21. — **HARDER**.
27. **Moretti** G. Ueber die Herbare von **CAESALPINI** und einigen anderen italienischen Botanikern. — *Flora* (1844.), II. p. 498.
28. **Treviranus** L. C. Die Anwendung des Holzschnittes zur bildlichen Darstellung der Pflanzen. Leipzig, 1855. p. 45, in adnot. — **FERRO**.
29. **Wesenmayer**. In «*Württemberg. Naturwissensch. Jahreshefte.*» XII. Jahrg. 1 Heft (1856.), pp. 55—59. — **HARDER**.
30. **Caruel** T. *Illustratio in Hortum sicum Andreae CAESALPINI*. Florentiae. 1858.
31. **Targioni-Tozzetti** J. Notize della vita e delle opere di Pier' Antonio MICHELI, botanico Fiorentino. Firenze 1858., p. 340, in adnot., et p. 351 sub nro XXI. — **CAESALPINI**.
32. **Colmeiro** M. La Botánica y los Botánicos de la Peninsula Hispano-Lusitana. Madrid. 1858., p. 154. — **HERNANDEZ**.
33. **Kerner** A. Das älteste österreichische Herbarium. In *Oesterr. Bot. Zeitschr.* XVI. Jahrg. Wien. 1866. pp. 137—41, 172—79, 246—53, 319—24. — **GUARINONI**.
34. **Münter** J. Zur Orientirung in Betreff älterer Herbarien. In *Oesterr. Bot. Zeitschr.* XVI. Jahrg. Wien, 1866., pp. 201—204. — **RAUWOLFF**.
35. **Kessler** H. F. Das älteste und erste Herbarium Deutschlands, im Jahr 1592 von Dr. Caspar RATZENBERGER angelegt etc. Cassel, 1870.
36. **Rostafinski** J. *Florae Polonicae Prodomus*. Separ.-Abdr. aus den Verhandl. der k. k. bot. Gesellsch. in Wien. 1872., p. 2, in adnot. 8. — *Herb. Princip. ANNAE* in *Bibl. Princ. RADZIWIŁŁI* in Nieswież.
37. **Foucard** C. Esposizione di documenti storici dal IX al XIX secolo, etc. Modena, 1882., p. 21. — *Herb. ESTENSE*.
38. **Picaglia** L. Bibliografia botanica della provincia di Modena. In *Atti della Società dei naturalisti di Modena*. Serie III. Vol. II. 1883. — *Herb. ESTENSE*.
39. **Camus** J. et **Penzig** O. Illustrazione del ducale erbario ESTENSE del XVI secolo. Modena. 1885. Separ. ex *Atti della Società dei naturalisti di Modena*. Serie III. Vol. IV. 1885. Conf. et *Bot. Centr. bl.* Vol. XXIII. (1885.), pp. 1. 7—169.
40. **Saccardo** P. A. Il primato degli Italiani nella Botanica. Prolusione inaugurale *Ann. R. Univ. di Padova*. 1893—94., p. 40 sequ. — **GHINI**.
41. **Mattirolo** O. *L'opera botanica di Ulysse ALDROVANDI*. Bologna, 1897.
42. **Maiwald** P. V. Ein Innsbrucker Herbar vom Jahre 1748. Nebst einer Übersicht über die ältesten in Oesterreich angelegten Herbarien. Separ.-Abdr. aus dem Jahresberichte des öffentl. Stifts-Obergymn. der Benedictiner zu Braunau. 1898., p. 9. — **GUARINONI**.
43. **Mattirolo** O. Illustrazione del primo volume dell' erbario di Ulysse ALDROVANDI. Genova. 1899.
44. **Legré** L. La Botanique en Provence au XVI-e siècle. Marseille. IV. (1900.): **RAUWOLFF** et **RAYNAUDET**.
45. **Matouschek** F. Eine Berichtigung und Ergänzung meiner . . . Skizze, betitelt: Über alte Herbarien etc. (vide nr. 6.). Separ.-Abdr. aus den «*Mittheilungen aus dem Vereine der Naturfreunde in Reichenberg*». 1902. — **RATZENBERGER**.
46. **Zahn** G. Das Herbar des Dr. Caspar RATZENBERGER (1598.) in der herzoglichen Bibliothek zu Gotha. In «*Mittheilungen des thüringischen botanischen Vereins*». Neue Folge, Heft XVI. 1901. (Prodiit mense maio 1902.) — Sonder-Abdruck pp. 50—121.
47. **Celani** E. Sopra un Erbario di Gherardo Cibo conservato nella R. Biblioteca Angelica di Roma. («*Malpighia*». Anno XVI, Vol. XVI. (1902.) pp. 181—226.
48. **Chiovenda** E. A proposito dell' Erbario di Gherardo Cibo. In «*Annali di Botanica*», pubblicati dal R. PIROTTA. Vol. I. pp. 49—57. Roma, 1903.

III. Modus plantas colligendi et exsiccandi.

49. Spigel A. Isagoges in rem herbariam. Ed. 1. Pataviae, 1606., pp. 79. sequ.
50. Lauremberg W. Botanotheca, hoc est modus conficiendi herbarium vivum. in gratiam et usum studiosorum medicinae conscripta. Rostochii, 1626.
51. Kentmann Th. Tabula locum et tempus quibus uberius plantae potissimum spontaneae vigent et proveniunt, exprimens. Wittebergae, 1629.
52. Ferrari G.-B. Flora sive de florum cultura libri IV. Romae. 1633, pp. 433—441.

Növénynevek túl a Dunán.*

Hrta: Gáyer Gyula (Kis-Czell).

Szerényebben szólva inkább csak: növénynevek a nyugati határszélen, ennek is jobban két megyéjében: Vasban és Zalában. Még így se teljes összefoglalás. Csak egy morzsa abból a jóízű kenyérből, aminek a neve népnyelv.

Vasmegyében csak éppen tavaly vizsgálódott SIMONYI Zsigmond két fiatal tanítványa. De a nép botanikájára nem igen került sor. Ez mégis csak a mi dolgunk.

És pedig szép dolog. Mert a nép, ha nem is nézi göröcsővel a virágot, a porzókat se számlálgatja, de megalkot magának egy praktikus tudományt, ahol a rendszerező elv öntudatlanul is az ember legtermészetesebb elve: a hasznosság. Primitív határok közt mozog, de e határok közt tökéletes. Csak az érdekli, amihez köze van. Legényt a virág, földmivest a mezei gyom, mezitlábás embert az isten tüskéi. Nem is szabad ezt a botanikát subjectív, esetleg tudós szempontból ítélni, néznünk kell úgy, ahogy a nép néz. Akkor megértjük és akkor nem kell új szavakat se gyártani. Példa a *méhevirág*. Hallani nálunk *Lamium album*-ra, hallani a tisztos fűre, hallani lehet sok méhszerette fűre. SIMONKAI *Pulmonaria*-cikkében a tüdőírré olvashatni. Mintha szegény volna itt a népnyelv, hogy egy kalapba foglal sok növényt. Nem szegény. A népnek ez a sokféle növény csak annyiban fontos, amennyiben méhevirág. Tüdőbajos is ma már inkább megy doktorhoz, mint vénasszonyhoz, a tüdőír néven is előbb-utóbb elsőbbséget nyer a méhevirág, méhefű. Egészen más a nép botanikája és egészen más a tudósoké. A kettőt összefogni nem lehet. A nép botanikáját műszavakkal kiegészíteni sem lehet. A nép botanikája nem abban áll, hogy minden növénynek legyen a magyar neve, erre se a népnek, se a tudománynak, nincs szüksége, senkinek a világon, hanem abban áll, hogy megkülönböztesse azokat a növényeket, amelyek barátai vagy ellenségei. Ilyen szempontból, immanens kritikával kell nekünk is néznünk és annak a munkának is, amely valaha összegezni fogja a magyar

*) „Pflanzenamen jenseits der Donau.» (Sammlung volkstümlicher Pflanzenamen im bezeichneten Gebiete.)

ZOBODAT - www.zobodat.at

Zoologisch-Botanische Datenbank/Zoological-Botanical Database

Digitale Literatur/Digital Literature

Zeitschrift/Journal: [Ungarische Botanische Blätter](#)

Jahr/Year: 1903

Band/Volume: [2](#)

Autor(en)/Author(s): Flatt-Alföldi Karl [Károly] von

Artikel/Article: [A herbariumok történetéhez. Zur Geschichte der
Herbare. 213-217](#)